

Inclusief gemeenschapsvormend

Netwerkdag Proefplekken 14 maart 2026; Gert-Jan Roest

Bij deze de lezing die ik hield op de netwerkdag. Onderaan heb ik nog een reflectie toegevoegd naar aanleiding van gesprekken die ik heb gehad naar aanleiding van mijn lezing, specifiek over de duiding van de twee stromen in het eerste gedeelte.

Beste mensen,

Als je hier al vaker bent geweest dan weet je dat we elke netwerk dag een belangrijke kernwaarde van onze beweging even extra in het zonnetje te zetten.

Dat is een kleine verschuiving ten opzichte van vroeger. Een paar jaar geleden werkten we in de pioniersbeweging hoofdzakelijk met de pioniersreis:

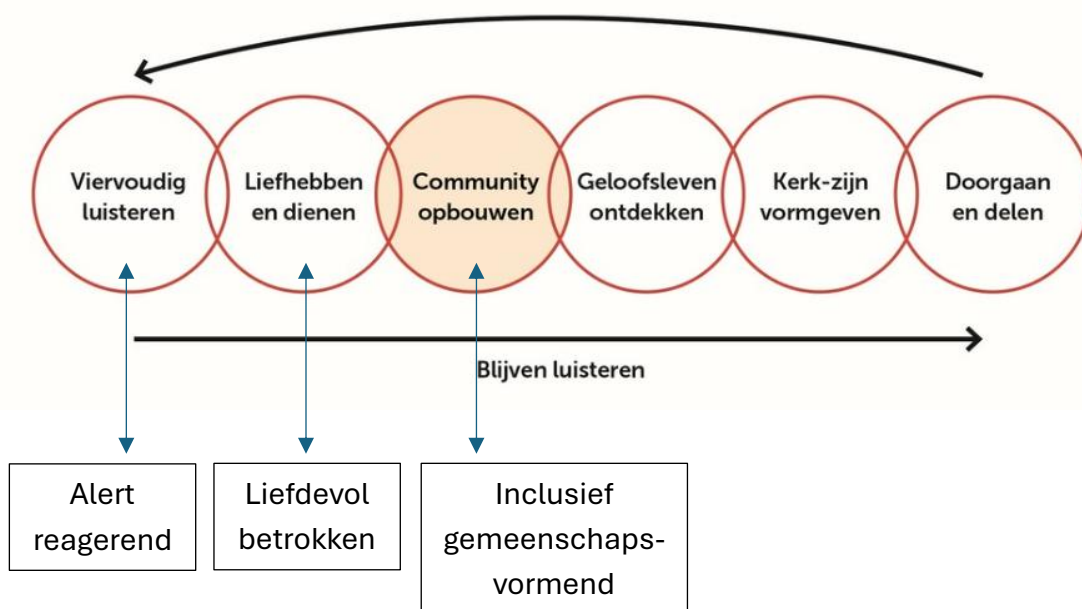
De pioniersreis bevat vooral praktijken en daarom zijn het ook werkwoorden: luisteren, liefhebben en dienen, community opbouwen, geloofsleven ontdekken, kerk-zijn vormgeven, doorgaan en delen.

Maar de beweging van pionieren verbreedde zich naar de beweging van proefplekken. Met 'proefplekken' bedoelen we een nog bredere verzameling van initiatieven waar ook de pioniersplekken onder vallen die echt willen doorgroeien naar een contextuele vorm van kerk-zijn, maar daarnaast rekenen we ook kliederkerken, diaconale presentieplekken en monastieke initiatieven tot de proefplekken. Ze vallen allemaal onder 'de pionierende beweging van proefplekken'.

De vraag waar we wel tegen aan liepen was: wat houdt deze diverse beweging van proefplekken samen als er een toenemende variatie aan praktijken is en niet iedereen de pioniersreis tot het einde volgt?

Ons antwoord: een gemeenschappelijke visie en gemeenschappelijke kernwaarden.

- De gemeenschappelijke visie is het visioen van Gods nieuwe wereld die in Jezus Christus nabij is gekomen. We willen dat je in onze proefplekken iets kunt proeven van die wereld en dat het bijdraagt aan de komst ervan.
- De kernwaarden verwoorden wat er onder de praktijken ligt.

Vorige keer hadden we het over ‘liefdevol betrokken’ en de praktijk van ‘liefhebben en dienen’. Vandaag gaat het over de kernwaarde ‘inclusief gemeenschapsvormend’. Zo’n kernwaarde geeft ruimte aan verschillende praktijken rond ‘community opbouwen’.

We geloven dat Gods nieuwe wereld ‘inclusief gemeenschapsvormend’ is en daarom willen we ook dat onze proefplekken dit reflecteren en eraan bijdragen, dat ze een inclusieve community opbouwen. Het gaat hier dus niet over een exclusief christelijke groep, maar een groep mensen die (bijvoorbeeld in een buurt) gezamenlijk het goede zoekt voor die buurt, gelovigen, niet-gelovigen en andersgelovigen met elkaar.

Je kunt op de website veel meer vinden over het thema ‘community opbouwen’ en de onderliggende waarde. Mocht je daar niet goed je weg in weten dat kan je je inschrijven bij de workshop van Peter ‘Leren pionieren met de online leeromgeving’. Ook zijn er vanmiddag weer allerlei boeiende workshops rond deze thematiek. Ik wil in deze inleiding met jullie meer inhoudelijk kijken naar de kernwaarde ‘inclusief gemeenschapsvormend’ en wat een gigantische uitdaging deze kernwaarde is in onze huidige samenleving en kerk.

- I. Het lijkt onmogelijk in de samenleving.
- II. Het lijkt weinig zichtbaar in de kerken.
- III. En toch willen we samen zoeken naar het gaan van de onmogelijke weg van Jezus.

Ik begin met de uitdaging in de samenleving.

I. Het lijkt onmogelijk in onze samenleving

Er is een soort cultuurstrijd gaande in Nederland en wereldwijd. Enerzijds heb je een meer linksgeoriënteerde Woke beweging en anderzijds heb je meer rechtgeoriënteerde nationalistische bewegingen.

Misschien voel jij je sterker met de één dan met de ander verwant, maar laten we eerst een paar stappen terug doen om dit fenomeen beter in beeld te krijgen. Dat doe je ook als je impressionistische kunst bekijkt in het museum. Als je er te dicht opstaat dan is het beeld onscherp, maar als je een paar stappen naar achter doet en je ogen een beetje toeknijpt, dan zie je plotseling het beeld veel scherper.

Ik doe eerst een paar stappen naar achter in de geschiedenis en dan zien we...

dat na de moderniteit, toen we het hele leven met onze denkkraft dachten te kunnen doorgronden... daarna kwam de postmoderniteit. Toen werd alles wazig 🤔.

Tradities en structuren begonnen uit te hollen. We begonnen te twijfelen aan absolute waarheden omdat we ontdekten dat ieder een eigen perspectief heeft en we vonden grote verhalen over het doel en de bestemming van de wereld en ons eigen leven niet meer zo geloofwaardig omdat we wantrouwig en cynisch werden over de motieven van hen die deze verhalen vertelden. We dachten: 'Hebben de verhalen vertellers misschien zelf stiekem voordeel bij het verhaal dat zij vol overtuiging vertellen?'

Je kan over het belang van het modernisme en relativerende postmodernisme verschillend denken, maar één ding is inmiddels wel duidelijk: het geeft geen basis voor een stevige identiteit.

Want wie ben je als mens of als groep als er geen groter verhaal boven je is en alle waarheid onder je relatief is? In deze postmoderne leegte verdwaal je.

Er is dus de laatste decennia een enorme zoektocht naar identiteit op gang gekomen in onze wereld en in onze samenleving.¹ En die twee stromingen die ik net noemde kan je zien als twee manieren om je identiteit terug te vinden in onze verwarrende wereld.

Je kunt je identiteit enerzijds vinden in een:

1. Gemeenschappelijke en nationalistisch georiënteerde identiteit

- Identiteit wordt teruggevonden in herkomst, cultuur, volk, geschiedenis.
- Verlangen naar stabiliteit, homogeniteit, duidelijkheid, continuïteit en orde.
- Vaak is er een sterke behoefte aan eenvoudige verhalen ("wij" versus "zij")

¹ Er zijn veel 'postmoderne' filosofen die de zoektocht naar identiteit hebben onderkend. Het begon al met Jean-François Lyotard (*The Postmodern Condition*). Een toegankelijke inleiding tot de huidige polarisatie is te vinden in A. Severan (auteurnaam voor Brendan Graham Dempsey), *Metamodernism and the Return of Transcendence* (2021).

- In de politiek zie je de opkomst van nationalistische partijen. Het gaat soms gepaard met steun voor autoritaire leiders die helderheid bieden in een chaotisch tijdperk.

Je kunt anderzijds je identiteit vinden in een:

2. Inclusieve, emanciperende en globaal georiënteerde identiteit

- Identiteit wordt gezien als zelfgekozen, vloeibaar, open
- Verlangen naar vrijheid, erkenning, inclusie en diversiteit
- De groep is niet primair gebaseerd op afkomst, maar op gedeelde normen, rechten, waardigheid (beweging rond: LGBTQ+, genderdiversiteit, antiracisme).
- De moraal is vaak universeel: iedereen moet kunnen worden wie hij/zij is.

Zie je hoe er een enorme spanning is tussen deze 2 stromingen?

- De eerste groep heeft angst voor het verlies van een veilige en stabiele wereld.
- De tweede groep heeft angst voor beperking van individuele vrijheid en dat een conservatieve groep bepaalt wie je wel of niet kunt zijn.
- De eerste zoekt vooral homogene gemeenschap
- De tweede vooral diversiteit en inclusie.²

En dan zeggen wij doodleuk op deze netwerkdag: ‘Inclusief gemeenschapsvormend’ is de waarde van Gods nieuwe wereld: de sterke gemeenschap van de eerste stroom willen we combineren met de inclusie van de tweede stroom. Dus deze kernwaarde reflecteert niet een woke identiteit noch een nationalistische identiteit. Het is niet links of rechts, maar iets anders...

En dat ‘iets anders’ klinkt leuk op papier, maar lijkt onmogelijk in de praktijk.

Hoe zit het in de kerk? Is het daar wel zichtbaar?

II. Het lijkt weinig zichtbaar in de kerk

Het eerste dat we moeten zeggen is dat de kerk veelal heel erg op de samenleving lijkt en dat je dus deze 2 stromingen ook in de kerk terugvindt.

Aan de ene kant heb je conservatieve kerken. Al in 1972 was er een boek van de Amerikaanse auteur Dean Kelley met de titel “Waarom conservatieve kerken groeien”.³ Hij

² De angsten die ik benoem zijn natuurlijk universeel menselijk, maar in groepen kan de ene angst veel sterker aanwezig zijn dan de andere angst. Zo’n opmerking geldt ook voor homogene gemeenschap en inclusie. Bijna geen enkele gemeenschap is totaal exclusief en niemand die inclusiviteit waardeert is een totale individualist. Het gaat meer om tendensen.

³ Dean Kelley, *Why Conservative Churches are Growing*. Geciteerd in: Brian McLaren, *Why Did Jesus, Moses, the Buddha, and Mohammed Cross the Road? Christian Identity in a Multi-Faith World*, 35ff.

was zelf meer oecumenisch en ruimzinnig, maar hij zag wel dat juist de conservatieve kerken meer groeiden dan zijn eigen kerk en hij wilde er van leren.

Als ik even de parallel met de stromingen in de samenleving probeer te schetsen dan kan je zeggen dat meer conservatieve kerken een aantal kenmerken hebben die wat lijken op de eerste stroom van een 'gemeenschappelijke en nationalistisch georiënteerde identiteit':

- Een sterke nadruk op trouw aan de traditie en niet meegaan met de moderne of postmoderne tijdgeest.
- Er is duidelijkheid en homogeniteit. Ze zijn serieus in hun overtuigingen en streng op het naleven van de moraal.
- Een sterke gemeenschappelijke identiteit en enthousiasme om anderen bij de groep te brengen.
- Uitsluiting van hen die anders zijn en niet in de groepsnorm passen.

Kelley zag dat deze kerken houvast geven in onzekere tijden en ze bieden een identiteit die verworteld is in een gemeenschap en in een traditie. Ze zijn misschien niet altijd 'inclusief gemeenschapsvormend', zeker niet als hun dynamiek van uitsluiting tot verbaal geweld richting andersdenkenden leidt, maar er zit kracht in het gemeenschaps aspect.

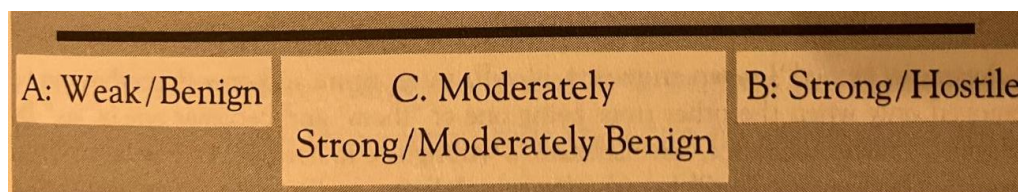
Je zult wel gehoord hebben dat er sprake is van een nieuwe interesse van Gen-Z in de christelijke religie. Het lijkt erop dat deze jongeren vooral aangetrokken worden tot meer conservatieve kerken die verworteld zijn in een lange traditie. Zo trekt de Russisch oosters-orthodoxe kerk in Amsterdam veel jonge mannen die gevormd waren in een nationalistische identiteit.

Aan de andere kant van het spectrum hebben we de meer ruimzinnige kerken. Hier zie je kenmerken die vaak wat meer doen denken aan de tweede stroom in de samenleving, namelijk de 'inclusieve, emanciperende en globaal georiënteerde identiteit'.

- Nadruk op een vernieuwd verstaan van geloof dat in overeenstemming is met het huidige wereldbeeld en de stand van de wetenschap.
- Waardering voor diversiteit en ruimte maken voor verschillende geloofsovertuigingen en moraal.
- Een vriendelijke identiteit maar met weinig evangelisatiedrang.
- Inclusief voor andersdenkenden.

Ook hier is het denk ik belangrijk om niet primair te bekritisieren maar juist er van te leren. Deze kerken geven op een andere manier houvast. Er is werkelijk aandacht voor ieder mens, voor zijn of haar waardigheid en uniekheid. Er is ook een vurige passie om onrecht in elke vorm te bestrijden en mensen vrij te zetten van elk beknellend juk. Deze kerken zijn misschien niet altijd zo inclusief richting fundamentalisten, maar er zit wel kracht in hun nadruk op inclusie.

De Amerikaanse theoloog en sociaal activist Brian McLaren probeert de identiteitsvorming in kerken in dit plaatje te vatten:⁴

Rechts zit een sterke groepsidentiteit, maar zeker in de fundamentalistische variant zit er een vijandige en uitsluitende en exclusieve dynamiek onder de oppervlakte. Bijvoorbeeld richting andere religies. McLaren zegt dat aan deze kant geldt: hoe sterker de christelijke identiteit is, hoe sterker onze aversie en verzet, hoe meer we de verschillen met anderen benadrukken en die duiden in termen van goed of kwaad, juist of verkeerd. Misschien zijn we wel vriendelijk richting mensen van andere religies, maar we willen wel dat ze naar onze groep komen en hun eigen groep verlaten.

Links zit een veel vriendelijkere en inclusieve identiteit. Daar is het evangeliseren van mensen van andere religies taboe. We tonen respect voor hen en minimaliseren de verschillen terwijl we wat we gemeenschappelijk hebben vergroten. We benaderen hen bijvoorbeeld minder als Moslim of Hindoe, maar meer als mens, maar daarmee leggen we ook minder nadruk op onze eigen Christelijke identiteit. Die verwatert makkelijk tot een algemene tolerantie zonder vurige overtuiging en daarmee wordt het gemeenschapsgevoel ook weer een stuk minder.

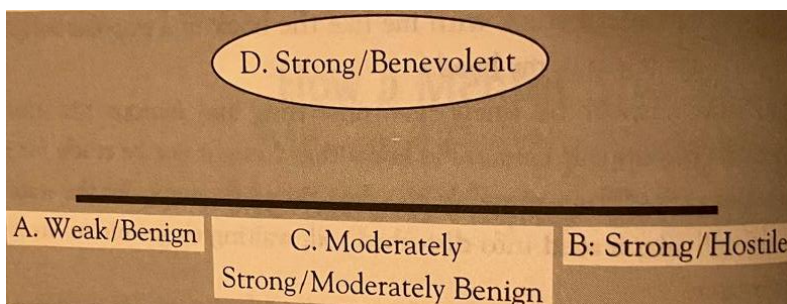
Je hebt ook kerken in het midden die proberen de extremen van beide kanten wat af te zwakken, maar soms eindig je daar ook in een grijs middengebied.

Nog even voor de duidelijkheid:

- Kerken aan de rechterkant zitten daar niet omdat ze uitsluiting of vijandigheid willen, maar omdat ze een sterke geloofsidentiteit omarmen.
- Kerken aan de linkerkant zitten daar niet omdat ze een zwakkere geloofsidentiteit willen, maar omdat ze geen vijandigheid en uitsluiting willen.
- Kerken in het midden willen geen middelmatigheid maar omdat ze zoveel als mogelijk een sterke identiteit willen combineren met sterke tolerantie.

Maar Brian McLaren gaat één stap verder. En dat spreekt mij aan. Hij stelt de vraag: Is dit echt niet mogelijk?

⁴ Brian McLaren, *Why Did Jesus, Moses, the Buddha, and Mohammed Cross the Road? Christian Identity in a Multi-Faith World*, 41.

Is het echt niet mogelijk om een sterke identiteit in gemeenschap te combineren met een welwillende en goedaardige houding die mensen insluit in plaats van uitsluit? Een identiteit die ons naar mensen toe beweegt in plaats van hen af? We hebben zowel in de samenleving als in de kerk gezien dat we misschien wel moeten zeggen dat dit bij mensen onmogelijk lijkt. Maar in welke richting kunnen we dit zoeken?

Al jaren voordat ik McLaren las werd ik bij deze vraag geholpen door de theoloog Miroslav Volf. En zijn inspiratie wil ik gebruiken bij punt III van deze input:

III. Samen zoeken naar het gaan van de onmogelijke weg van Jezus

Volf zegt dat je identiteit op 2 manieren kunt zoeken: enerzijds via een negatief proces van het je afzetten tegen overtuigingen en praktijken van anderen, of via een positief proces door loyaal te zijn aan een visie van Gods nieuwe wereld.⁵ Volgens Miroslav Volf hebben christenen een onderscheiden identiteit, maar niet door zich af te zetten tegen anderen, maar vanwege hun loyaliteit aan Gods koninkrijk en de weg van Jezus.

En met de weg van Jezus komt er een paradoxale identiteit tevoorschijn die zowel sterk als welwillend is. Hoe komt dat?

Nou, elke andere identiteit waar je als groep je waarde aan ontleent is buitensluitend en exclusief. Als onze identiteit bijvoorbeeld is dat we Nederlanders zijn, dan vallen niet-Nederlanders automatisch buiten de groep. Als we de identiteit van onze groep bouwen op overtuigingen, of ze nu conservatief of meer liberaal zijn, dan geldt hoe sterker we ons aan deze identiteit committeren, hoe meer het anderen buitensluit. Dat merk je ook bij de woke-beweging die heel inclusief richting iedereen lijkt, maar o wee als je overtuigingen uitspreekt die tegen het woke-gedachtegoed ingaat... dan zie je ook aan deze kant een buitensluitende en vijandige dynamiek ontstaan.

Maar in het centrum van de weg van Jezus, staat liefde voor vijanden. En het symbool van het kruis laat zien dat deze liefde niet alleen bestaat in woorden, maar in het je leven geven voor anderen. Dit is de enige identiteit waarvoor geldt: hoe gepassioneerder je als groep deze identiteit omarmt, hoe opener je wordt voor je omgeving.

⁵ Miroslav Volf, "Soft Difference: Theological Reflections on the Relation Between Church and Culture in 1 Peter," 20.

In het boek 'Exclusion and Embrace' worstelt Volf met de vraag wat deze zelf-gevende liefde betekent voor hem als Kroaat richting de Servische soldaten die steden hadden vernietigd, kerken platgebrand, vrouwen verkracht en hele groepen naar concentratie kampen hadden verbannen.⁶

De centrale vraag in zijn boek is: *Hoe kunnen we recht doen aan gerechtigheid én toch de ander omarmen, zelfs wanneer die ander ons kwaad heeft gedaan?*

Buitensluiting is de natuurlijke menselijke reactie. Dat kan gewelddadig of je gewoon afzonderen van anderen. Maar is er een alternatief in de weg van Jezus?

Volf omschrijft het alternatief met het woord 'omarming'. Dat is geen sentimentele vergeving of naïeve tolerantie, maar een actieve en kwetsbare beweging richting de ander met 4 stappen:⁷

1. **De armen openen** – ruimte maken voor de ander
2. **Wachten** – de ander moet vrij kunnen kiezen om binnen te komen
3. **Sluiten van de armen** – een daad van wederzijdse acceptatie
4. **Weer loslaten** – erkenning dat de ander een eigen identiteit behoudt

Omarming betekent niet dat onrecht wordt ontkend of goedgepraat. Het erkent schuld en pijn, maar weigert de ander definitief te reduceren tot zijn/haar daad.

'Inclusief gemeenschapsvormend' is alleen mogelijk in de weg van het sterven aan jezelf waarin je leert om de ander te omarmen als mens en tegelijkertijd geweldloos 'nee' blijft zeggen tegen het kwaad in de vorm van onwaarheid, geweld en onderdrukking.

Als ik het goed zie betekent dit dat er voor ons allen een uitdaging ligt, of onze proefplek nu conservatief is, midden-orthodox of ruimzinnig. We zullen moeten sterven aan onze groepsidentiteit om nieuw leven te kunnen ontvangen.

Het is een onmogelijke weg, maar zoals Jezus al zei: wat bij mensen onmogelijk is, is mogelijk bij God.

Vragen ter bespreking:

De hoofdvraag is hoe jullie als proefplek één stapje verder kunnen komen met 'inclusief gemeenschapsvormend'. Onderstaande vragen kunnen mogelijk helpen in die zoektocht:

1. Wat heeft het kijken naar de samenleving en de kerk door de lens van identiteit je gebracht? Wat was behulpzaam?

⁶ Miroslav Volf, *Exclusion and Embrace: A Theological Exploration of Identity, Otherness, and Reconciliation* (1996), 9.

⁷ *Exclusion and Embrace*, 140-147.

2. Het 'openen van de armen' en het 'wachten' zie je bij de vader in de gelijkenis van de verloren zoon die op de uitkijk staat. Wat is er nodig in jullie proefplek om deze inclusieve houding te oefenen richting mensen die jullie eigenlijk willen buitensluiten? (denk concreet aan groepen mensen waar je moeite mee hebt).
3. In het 'sluiten van de armen' vorm je een verzoende gemeenschap en met 'weer loslaten' accepteer je de diversiteit van de gemeenschap. Maar tegelijkertijd willen we ons geweldloos blijven verzetten tegen het kwaad (b.v. onwaarheid of liefdeloosheid). Wat is er nodig om die spanning uit te houden in de gemeenschap?

Reflectie naar aanleiding van gesprekken met mensen:

Ik had nog een aantal boeiende gesprekken met verschillende mensen over mijn input en drie e-mails. Veel reacties waren uitermate positief. Mijn verhaal had niet alleen geholpen om stromen in de samenleving en kerk te duiden, maar ook de kracht en uitdaging van de weg van Jezus in beeld gebracht.

Kritiek was er ook. Vooral op het eerste deel van mijn duiding van de samenleving. Er was verzet tegen het 'frame' van 'woke' en 'rechts-conservatief'. Dit is een frame dat door de media gebruikt wordt om ons tegen elkaar uit te spelen en uit elkaar te drijven. Verschillen worden via dit frame gepolitiseerd en het wakkert de onderlinge vijandigheid aan. Moeten we niet veeleer spreken van een strijd tussen democratie en autocratie in onze samenleving, een strijd tussen vrijheid en onvrijheid?

Een paar reflecties:

1. Ik ben blij dat mensen ook hun kritische reflectie op mijn input met me gedeeld hebben. Dat is waardevol. Ik was me vooraf bewust dat het een gevoelig thema is en dat er meer tijd voor nuance nodig zou zijn, maar ik zie nu duidelijker waar ik zelf heb bijgedragen aan verwarring.
2. Ik ben me bewust van de polarisatietheorie van Bart Brandsma en wilde met mijn input juist niet één van de polen versterken, noch een bemiddelingspoging doen, maar juist vanuit een positieve visie richting wijzen. Vanuit deze polarisatietheorie ben ik me ook bewust hoe gevaarlijk het 'frame' is dat steeds wordt gebruikt.
3. Mijn eigen aanvliegroute was meer vanuit de theologie (en filosofie/sociologie). Al sinds ik in 1995 het boek las van de Engelse theoloog Colin Gunton (*The One, the Three and the Many: God and the culture of modernity*) was ik me bewust dat je bij identiteitsvorming of terug kunt gaan naar het individu of naar de gemeenschap (volgens Vaclav Havel zijn kapitalisme en communisme spiegelbeelden en kiest de eerste voor het primaat van het individu en de tweede voor de gemeenschap). Onderliggend is er een verlies van de relationele identiteitskern (lack of relational

ontology) en verschuift het godsbeeld. Er is zeker wat veranderd in onze samenleving sinds de koude oorlog, en het postmodernisme heeft zijn sporen nagelaten. Maar in licht gewijzigde vorm zie ik ook vandaag nog steeds deze twee opties voor identiteitsvorming terug: individu of groep.

4. Ik wilde echter niet te filosofisch insteken met mijn lezing. Daarom zocht ik naar manieren om het 'concreet' te maken. Daarom heb ik in mijn lezing verwezen naar 'woke' versus 'rechts-conservatief' omdat ik vermoedde dat iedereen dit herkent. Maar mogelijk leek het daarmee alsof ik dit frame legitimeerde. Door 'links' en 'rechts' te gebruiken leek het er mogelijk op dat ik geen bezwaar zag in het politiseren van deze stromingen en het stimuleren van identiteitspolitiek. En het woord 'woke' had ik sowieso beter niet kunnen gebruiken omdat, zoals iemand terecht opmerkte, dit een denigrerend woord is dat bedacht is door 'rechts-conservatief' om 'links-progressief' mee weg te zetten. Dus ik heb door mijn woordgebruik het verzet tegen het frame ook opgeroepen. Ik had beter duidelijk moeten maken dat het me ten diepste niet ging om reflectie op het frame of de huidige politieke situatie, maar om een reflectie op identiteitsvorming. Het moge duidelijk zijn: Ik wil geen enkele legitimatie geven aan autocratische en democratie ondermijnende krachten.
5. Tegelijkertijd vraag ik me af of een totaal verwerpen en weigeren van het frame de juiste oplossing is. Er zit in de onderlaag namelijk verschillende manieren van identiteitsvorming. Ik heb zelf het frame wel gebruikt, maar heb het ook geprobeerd van binnenuit op te blazen (of iets vriendelijker gezegd: bij te buigen). Dat heb ik mogelijk te subtiel en impliciet gedaan. Hoe probeerde ik dit? Zowel 'woke' als 'rechts-conservatief' hebben de neiging om hun identiteit op te bouwen door het vijandig afwijzen van de andere kant. Via Volf heb ik geprobeerd te laten zien dat deze negatieve manier van identiteitsvorming zeer schadelijk is. Ook heb ik afstand genomen van een 3^e weg tussen de twee uitersten als de oplossing, omdat zo'n 3^e weg vaak probeert te bemiddelen tussen de uitersten en daarmee het frame in stand houdt (Bart Brandsma). Ik heb gezocht naar een 4^e weg vanuit het liefhebben van vijanden, in navolging van Jezus. Deze weg staat haaks op alle autocratische krachten in ons samenleving omdat het de weg is van geweldloos verzet en niet de weg van macht en culturele dominantie.

Ik dank iedereen die gereageerd heeft en ook de anderen die de tijd namen om te luisteren. Misschien duiden we de spanningen in samenleving en kerk niet allemaal op dezelfde manier, maar laten we samen verder zoeken naar een goede weg in navolging van Jezus en gericht op Gods nieuwe wereld.